

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE
SERIE NOUĂ, SUPPLEMENTUM III

IN MEMORIAM
EUGEN NICOLAE

EDITAT DE
ROXANA DOBRESCU, AUREL VÎLCU

BUCUREȘTI
2025

COPERTA: Dan Iulian MĂRGĂRIT

**MCA SERIE NOUĂ
SUPPLEMENTUM III**

www.mcajournal.ro

**Tehnoredactor: Ofelia COȘMAN
Secretar de redacție: Dana COSTIN**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

In memoriam Eugen Nicolae / ed.: Roxana Dobrescu, Aurel Vîlcu -

Târgoviște: Cetatea de scaun, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-537-820-9

I. Dobrescu, Roxana (ed.)

II. Vîlcu, Aurel (ed.)

902

929

**Toate articolele publicate în *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt *peer-reviewed*.
Materiale și Cercetări Arheologice este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Acest volum a fost editat cu sprijinul financiar al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”.

(1955–2024)

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

Aurel VÎLCU <i>In memoriam</i> Eugen Nicolae.....	9
Georges DEPEYROT Eugen Nicolae et cinq siècles de numismatique Eugen Nicolae and five centuries of numismatics	31
Adina BORONEANȚ, Monica MĂRGĂRIT One man’s trash is another man’s treasure – the case of the osseous debitage waste from Drăgușeni – <i>Ostrov</i>	39
David BACIU, Adrian BĂLĂȘESCU Preliminary study of the faunal material discovered in an Early Eneolithic feature from Alexandria – <i>Limonagiul</i> settlement (Teleorman County). 2019–2021 campaigns.....	59
Radu BĂJENARU Poveste din trecut. Despre descoperirea depozitului de topoare de la Sinaia A tale from the past. The discovery of the Sinaia axe-hoard	83
Gabriel Mircea TALMAȚCHI Două tezaure de semne monetare descoperite în zona de coastă a Mării Negre din teritoriul istro-pontic Two hoards of monetary signs discovered in the Black Sea coastal area of the Istro-Pontic area.....	99
Pierre DUPONT Transport amphoras of “Milesian” type: originals and local imitations.....	111
Theodor ISVORANU Monede din perioada romană imperială descoperite în zona Orheiului (Republica Moldova) Roman imperial coins from the Orhei area (Republic of Moldova)	119
Lucian MUNTEANU, Lăcrămioara-Elena ISTINA Noi informații despre tezaurul monetar roman imperial de la Măgîrești (jud. Bacău) (CHRE 16297) New information on the Roman imperial monetary hoard from Măgîrești (Bacău County) (CHRE 16297)	139
Mihai DIMA Monede romane dintr-o colecție constituită la Ostrov, jud. Constanța A collection of Roman coins found at Ostrov, Constanța County.....	159
Constantin C. PETOLESCU <i>Cohors II Dacorum</i> . Două trupe auxiliare romane cu număr de ordine identic <i>Cohors II Dacorum</i> . Two Roman auxiliary troops with identical numerical identifiers	173
Radu ARDEVAN, Alin PRALEA Monete antice din colecția lui Ioan Mihályi de Apșa Ancient coins from the collection of Ioan Mihályi de Apșa	177
Mircea DABÎCA, Theodor ISVORANU Cercetări arheologice la Histria, sectorul Sud (2018–2024). Descoperiri monetare Archaeological research at Histria, the South sector (2018–2024). Coin finds.....	189
Adriana PANAITÉ Roman roads in Moesia Inferior in the Black Sea coast area	213
Marius BLASKÓ, Zsuzsanna KOPECZNY, Róbert GINDELE, Gergely SZENTHE, Ștefan POPA, Erwin GÁLL Dating grave no. 97 from Vălcani in the light of numismatic and radiocarbon research – contributions to the chronology of H.1.....	237

Aurel-Daniel STĂNICĂ	
Între bizantini și tătari. Cimitirul de la Isaccea – <i>Bagola</i>	
Between Byzantines and Tatars. The necropolis from Isaccea – <i>Bagola</i>	249
Oana DAMIAN	
Despre prezența Hoardei de Aur în situl bizantin de la Nufăru (județul Tulcea)	
The Golden Horde and the Byzantine archaeological site at Nufăru (Tulcea County)	295
Ana BOLDUREANU	
Un fragment din tezaurul de monede tătărești descoperit la Inești, Raionul Telenești, Republica Moldova	
A fragment of the Tatar coin hoard discovered in Inești, Telenești district, Republic of Moldova.....	303
Monica DEJAN, Ana BOLDUREANU	
Considerații despre câteva monede tătărești descoperite în zona Cetății de Scaun a Sucevei	
(a doua jumătate a secolului XIV)	
Considerations about a few Tatar coins discovered in the Suceava Fortress area	
(second half of the 14 th century).....	313
Letiția NISTOR, Adrian BĂTRÎNA	
Vestigiile bisericii lui Alexandru cel Bun de la Mănăstirea Bistrița (județul Neamț). Propuneri de reconstituire	
arhitecturală	
The remains of the Bistrița monastery (Neamț County) founded by Alexander the Good. Proposals for	
architectural reconstructions.....	319
Lilia DERGACIOVA, Alexandr ALEXANDROV	
Matrița sigilară a unui demnitar din sfatul domnesc al lui Ștefan II, domnitorul Țării de Jos a Moldovei	
The seal of a dignitary member in the Princely Council of Stephen II, Prince of Lower Moldova	337
Ioan-Aurel POP, Alexandru SIMON	
Bani pentru cruciadă: Rapoarte sieneze din primăvara anului 1476	
Money for the Crusade: Sieneze Reports from Spring 1476.....	341
Alexandru SIMON	
Documente și monede: <i>Petrusian</i> și lancu de Hunedoara	
Documents and coins: <i>Petrusian</i> and John Hunyadi	349
Gabriel CUSTUREA, Ana-Maria VELTER	
Câteva monede rare din colecția muzeului constănțean	
A few rare coins in the collection of the Constanța Museum	357
Florin Gabriel PETRICĂ, Minodora CÂRCIUMARU, Ovidiu CÎRSTINA, Adrian IONIȚĂ	
Observații asupra a două morminte descoperite în necropola bisericii „Sfânta Vineri” de la	
Curtea Domnească din Târgoviște	
Remarks on two burials in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște.....	363
Gabriel VASILE	
Despre un posibil ritual funerar la populațiile medievale din Muntenia prin prisma a doi indivizi descoperiți	
în cimitirul bisericii „Sf. Vineri” de la Curtea Domnească din Târgoviște	
On a possible funerary ritual of Medieval populations in Wallachia as indicated by two individuals buried	
in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște	373
Adriana GAȘPAR	
Șoapte din trecut. Fragmente ceramice cu inscripții în limba osmană descoperite la Timișoara	
Whispers from the past. Pottery sherds with Osmanic language inscriptions from Timișoara	391
Daniela MARCU-ISTRATE, Cristian-Florin ANGHELESCU, Roxana BUGOI	
Introducere în studiul sticlei de fereastră descoperite la Catedrala Romano-Catolică și Palatul Episcopal	
din Alba Iulia	
An introduction to the study of the window glass from the Roman-Catholic Cathedral and the Bishop’s Palace	
in Alba-Iulia.....	409

Radu Gabriel DUMITRESCU	
Un nou lot din tezaurul de la Craiova – <i>Strada Nicolae Bălcescu</i> (Sec. XVII–XVIII)	
A new part of the Craiova hoard – <i>Nicolae Bălcescu Street</i> (17 th –18 th centuries).....	433
Mariana ŞLAPAC	
The contribution of the ottomans to the construction of the Vauban-type fortress in Kiliya.....	449
Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU, Camelia Silvia BELDIANU	
<i>Tsuba</i> cu scene evocatoare. O formă de manifestare a unei arte medalistice avant la lettre în Japonia perioadei Edo?	
<i>Tsuba</i> with evocative scenes. An avant la lettre manifestation form of medal art in Japan	463
Abrevieri / Abbreviations / Abbreviations	481

CERCETĂRI ARHEOLOGICE LA HISTRIA, SECTORUL SUD (2018–2024). DESCOPERIRI MONETARE

Mircea DABÎCA^a, Theodor ISVORANU^a

^a Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mails: mdabica@yahoo.com, theodor.isvoranu@gmail.com

Keywords: Histria, the South Sector, great edifice, Roman coins, provincial coins, early Byzantine coins

Abstract: During the systematic research undertaken in the southern sector of the Histria site between 2018 and 2024, 49 coins were discovered, of which 39 specimens (79.59%) were identified, chronologically distributed as follows: one coin from the period before Roman rule, 16 coins from the Principate period (two denarii and 13 provincial issues), 19 coins from the late Roman period (63.15% from the Tetrarchy period) and three Byzantine coins from the 6th century. The excavations were concentrated in the western half of the great public utility building identified over a decade ago, up to the border with another important monument of the site, the Basilica extra muros. The structure of the batch confirms for this area of the city a constant monetary presence in the first half of the 3rd century, a pause in the supply of coins in the middle of this century, a return of monetary circulation post Gallienus and its cessation at the end of the Tetrarchy, in connection to the reduction of the fortified enclosure and implicitly of the urban area. The sporadic coins that entered here later are most likely related to the funerary arrangements in the two levels of the necropolis that successively overlapped the area of the former monumental building. As inedited for the previously known statistics, we mention: a rare coin minted in Istros in the 2nd–1st centuries BC, with a round countermark on the effigy of Demeter and the legend XAIPE; two provincial coins minted in Callatis, a city very little represented in the monetary circulation of Histria, including a rare issue of Caracalla; two proto-Byzantine coins that fill in the gaps in the statistics on years of issue so far. Recent observations generally confirm previous findings – prompted by the publication in 2014 and 2018 of two substantial batches of coins – regarding the monetary presence in southern Histria: probably built during the period of the first Severan emperors, the monumental edifice would have suffered some destruction during the years of the “Scythian War” that seriously affected the whole city, was possibly partially rebuilt during the Aurelian-Diocletian construction period and continued to function at least until the beginning of the second decade of the 4th century. The complete list of identified coins discovered in the Histria-South sector, attached below, a sample reaching a total of 141 pieces, provides a general picture of the monetary mass in circulation in this area of the Pontic city.

Cuvinte-cheie: Histria, sectorul Sud, edificiu monumental, monede romane, monede provinciale, monede protobizantine

Rezumat: În cursul cercetărilor sistematice întreprinse în sectorul Sud al sitului Histria, în perioada 2018–2024, au fost descoperite 49 de piese monetare, dintre care au fost identificate 39 de exemplare (79,59%), repartizate cronologic astfel: o monedă din perioada anterioară stăpânirii romane, 16 monede din perioada Principatului (doi denari și 13 emisiuni provinciale), 19 monede din perioada romană târzie (63,15% din perioada Tetrarhiei) și trei monede bizantine din secolul VI. Săpăturile au fost concentrate în jumătatea de vest a marelui edificiu, până la limita apropierei de alt monument important al sitului, Basilica extra muros. Structura lotului monetar confirmă pentru această zonă a orașului o prezență monetară constantă în prima jumătate a secolului III, o pauză în aprovizionarea cu monedă la mijlocul acestui secol, o revenire a circulației monetare post Gallienus și o încetare a acesteia la sfârșitul Tetrarhiei, în relație cu restrângerea incintei fortificate și implicit a suprafeței urbane. Monedele pătrunse sporadic ulterior sunt cel mai probabil legate de amenajările funerare din cele două niveluri de necropolă care au suprapus succesiv zona fostului edificiu monumental. Ca emisiuni inedite pentru statistica cunoscută anterior, menționăm: o monedă rară bătută la Istros în secolele II–I a.Chr., cu contramarcă rotundă pe efigia Demetrei și legenda XAIPE; două monede provinciale bătute la Callatis, oraș foarte puțin reprezentat în circulația monetară de la Histria, între care o emisiune rară de la Caracalla; două monede protobizantine ce completează lacunele din statistica pe ani de emisiune de până acum. Observațiile recente confirmă în general constatările anterioare – prilejuite de publicarea în 2014 și 2018 a două loturi consistente de monede – privind prezența monetară în sudul Histriei: construit probabil în perioada primilor împărați Severi, edificiul monumental ar fi suferit unele distrugerii în anii „războiului scitic”, care a afectat grav orașul, a fost eventual parțial refăcut în perioada constructivă Aurelian–Diolecian și a mai funcționat cel puțin până la începutul celui de-al doilea deceniu al secolului IV. Lista completă a monedelor identificate descoperite la Histria-sectorul Sud, anexată, un eșantion ajuns la totalul de 141 piese, întregeste imaginea asupra masei monetare în circulație.

Din anul 2010, obiectivul principal al cercetării arheologice în Sectorul Sud de la Histria a fost punerea în evidență, din punct de vedere științific, dar și muzeistic, a orașului roman timpuriu, mai puțin cunoscut și cercetat în economia investigațiilor arheologice din cadrul acestui sit. Alături de acesta, alte obiective sunt reprezentate de: stabilirea stratigrafiei generale a zonei cuprinse între extremitatea sudică a sitului Histria și Basilica *extra muros* („Netzhammer”); descoperirea limitelor de sud, vest și nord ale necropolelor romane târzii din zonă; identificarea limitei de nord a zonei de înnisipare din sudul sitului unde, în lipsa altor vestigii arheologice, este de presupus că a funcționat, la un moment dat, portul orașului sau măcar unul dintre bazinele sale portuare¹. Subsecvent obiectivului principal, din 2012 cercetarea arheologică s-a axat pe continuarea identificării planului arhitectonic al *edificiului roman timpuriu de mari dimensiuni*, cu un caracter public,

¹ Dabica 2010; 2013.

comercial (un probabil *horreum*), descoperit aici și databil, stratigrafic și numismatic, în secolul III p.Chr.². Construcția se caracterizează și se individualizează în peisajul Histriei romane timpurii prin lățimea sa considerabilă (20 m identificați arheologic) și prin zidurile de mari dimensiuni (lățime de 1,80 m), din piatră de șist verde legată cu mortar și cu contraforți (piloni de susținere) la exteriorul său. Edificiul cu presupus rol de antrepozit este orientat est-vest, cu latura lungă aliniată spre mare și spre zona portuară a orașului³. Se păstrează la nivel de fundații, fiind descoperit și un segment de zid anexă (lățime de 1,30 m) în colțul său de nord-vest, așa cum a reieșit din cercetările arheologice din anii 2013–2017⁴. În stadiul actual al cercetărilor, rezultă că acest mare edificiu public a fost construit undeva la începutul secolului III, probabil în timpul primilor împărați din dinastia Severilor. Clădirea ar fi suferit o primă mare distrugere la mijlocul aceluiași secol, eventual în timpul faimoasei distrugerii a Histriei menționate de *Historia Augusta*⁵, în contextul invaziei populațiilor nordice⁶, vizibilă arheologic atât în interiorul, cât și la exteriorul său. Analiza numismatică a demonstrat că în jur de 80% din monedele descoperite sunt puternic afectate de foc, multe dintre ele fiind topite în proporții diferite⁷. A urmat o refacere parțială în perioada Aurelian–Probus, clădirea continuând să fie folosită într-o formă cu mult restrânsă. Conform evidenței numismatice, distrugerea ei finală ar fi putut avea loc între sfârșitul secolului III și primele două decenii ale secolului următor. Terenul pe care a fost amplasată clădirea a fost ocupat ulterior de prima necropolă, romană târzie (secolul IV – sfârșitul secolului V) și parțial de cea de-a doua necropolă, romană târzie/protobizantină (secolele VI–VII)⁸.

În zona cercetată, de jos în sus, secvența stratigrafică generală este formată din: edificiul roman timpuriu (secolul III – primele două decenii ale secolului IV); prima necropolă romană târzie, care se formează *extra muros*, pe locul fostului edificiu (secolul IV – sfârșitul secolului V); un nivel de locuire, reprezentat de construirea Basilicii *extra muros* la sfârșitul secolului V, inițial cu un caracter parohial (basilica unui cartier extramuran al cetății romane târzii) și un ultim nivel arheologic, reprezentat de al doilea orizont funerar, care se dezvoltă aici (secolul VI – prima jumătate a secolului VII), în momentul transformării basilicii din una parohială în una cimiterială. În campaniile din intervalul 2018–2024 cercetările arheologice s-au concentrat asupra acestui recent atestat monument histrian, marele edificiu public, în jumătatea sa de vest, până la limita apropierei de alt monument important al sitului, Basilica *extra muros* („Netzhammer”) (Pl. 1). Secțiunile și suprafețele cercetate în aceste campanii sunt S15, S16, S17, S19, S21 și caseta S3a/S3b, toate acestea având ca scop stabilirea planimetriei edificiului prin descoperirea laturilor de sud, de vest și de nord, din jumătatea sa vestică, cu contraforții respectivi.

Anterior, în revista „Materiale și Cercetări Arheologice” (10/2014⁹ și 14/2018¹⁰), au fost publicate două loturi consistente de monede, rezultate în urma cercetărilor arheologice din perioada 2011–2017. Cu acest prilej adăugăm ca supliment de informație un nou lot, provenit din campaniile recente de săpături, conturând o secvență „la zi” a prezenței monetare în acest sector al cetății. Continuarea cercetărilor în zona marelui edificiu public din epoca romană timpurie, după anul 2017 a prilejuit descoperirea a 49 de monede din perioada antică și protobizantină¹¹, dintre care, având în vedere compoziția specifică a solului și starea conservării¹², au putut fi identificate 39 de exemplare (79,59%). Descrise în catalogul de mai jos, acestea documentează o perioadă îndelungată, cuprinsă între veacurile II–I a.Chr. și cea de-a doua jumătate a secolului VI p.Chr., după cum urmează: perioada preromană 1 ex. (nr. 1); perioada romană timpurie 16 ex. (nr. 2–17); perioada romană târzie 19 ex. (nr. 18–36); perioada bizantină timpurie 3 ex. (nr. 37–39). Lotul de monede discutat aici reprezintă 27,65% din totalul eșantionului descoperirilor monetare de la Histria – Sector Sud, care conține în prezent 141 de piese (vezi Anexa¹³). Complementar efectelor coroziunii, majoritatea monedelor prezintă urme de ardere, în pondere variabilă, uneori pastila monetară fiind parțial topită sau aplatizată, cu relieful estompat prin expunerea la temperatură înaltă, sau sunt acoperite de felurite depuneri rezultate în urma acestui proces. Există însă și

² Dabîca 2014.

³ Dabîca 2016.

⁴ Dabîca 2015; 2016; 2017.

⁵ „... fuit et Scythici belli principium et Histriae excidium eo tempore ...”; SHA, *Maximus et Balbinus*, 16, 3.

⁶ Cu toate că izvorul literar pare a plasa acel *excidium* în jurul anului 238, statistica descoperirilor monetare de la Histria înregistrează o aprovizionare normală cu numerar curent pentru domnia lui Gordian III, în scădere accentuată pentru succesorul acestuia, până la încetarea temporară a „intraților” de monedă, ce pare a se fi datorat unui eveniment petrecut la sfârșitul domniei lui Filip Arabul sau contemporan casei lui Decius, corespunzând perioadei atacurilor goților lui Kniva; Isvoranu 2015, p. 53–57; p. 61–62, tab. 1. Cf. și: Poenaru Bordea 1971; Nubar 1973, p. 67–69; Suceveanu 1982, p. 85; Crețu et alii 2024, p. 171.

⁷ Isvoranu, Dabîca 2014, p. 162–166.

⁸ Crețu et alii 2020, p. 140; Crețu et alii 2024, p. 171–173.

⁹ Isvoranu, Dabîca 2014.

¹⁰ Isvoranu, Dabîca 2018.

¹¹ Monedele se află în colecția Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, colocație T 142. Acestea provin din cinci campanii de cercetări (2018, 2021–2024).

¹² Isvoranu, Dabîca 2018, p. 212.

¹³ Anexa conține lista completă a monedelor (identificate) descoperite în acest sector. Pentru monedele din descoperiri mai vechi se face referire la studiile în care au fost publicate detaliat (Isvoranu, Dabîca 2014; Isvoranu, Dabîca 2018), iar exemplarele din campaniile 2018–2024 sunt indicate prin numerele de catalog, cu aldine.

unele monede bine păstrate, cu o patină asemănătoare, indiciu al păstrării în pământ într-un mediu similar (nr. 15, 16, 23, 27, 30, 32). Cel mai probabil, doar o parte dintre piesele investigate au suferit urmările incendiilor care ar fi afectat, pasager sau decisiv, marele edificiu. Condițiile de descoperire, dar și cronologia lor sugerează că cele mai multe se aflau în poziție secundară, fiind poate aduse cu diferite resturi de construcții arse provenite din alte părți ale orașului în această zonă, devenită *extra muros* în cursul secolului IV, unde, după nivelare, s-a amenajat prima necropolă romană târzie. O singură monedă – un assarion de la Geta, bătut la Nicaea (nr. 6 ; Pl. 6) – a fost găsită într-o poziție stratigrafică relevantă. Fiind descoperită pe zidul de sud al edificiului, ar putea fi considerată *terminus* pentru construcția acestuia. O alta, neprecizată (nr. 42), descoperită într-un context funerar – la stânga bazinului scheletului M28/2018, la marginea gropii – aparent ca depunere intenționată, provine totuși, cel mai probabil, din umplutura gropii (precum este și cazul piesei nr. 40, apărută după demontarea amenajării din țigle).

Din cartarea pe epoci a tuturor monedelor care fac parte din studiul de față (Pl. 2), rezultă o imagine de ansamblu destul de omogenă, monedele romane din epoca Tetrarhiei fiind descoperite în nivelurile arheologice care au legătură cu distrugerea finală a edificiului și cu transformarea ulterioară a zonei în necropolă (Pl. 4), în timp ce monedele romane timpurii au fost descoperite în nivelurile arheologice care au legătură cu perioada de funcționare a acestuia și cu momentul primei sale distrugerii, plauzibil în contextul evenimentelor „războiului scitic” (Pl. 3).

CATALOG (Pl. 6–8)

PERIOADA PREROMANĂ

Istros

1. OR ↑ 5,46 g; 19,7 × 18,6 mm; patină (Pl. IX/a).

Av. Anepigraf; capul Demetrei cu văl și cunună de spice, spre dreapta; în câmp stânga, spic; contramarcă circulară (capul lui Hermes cu *petasos* spre dreapta; 6 mm), dispusă ↖ față de efigie, pe care o suprapune parțial, în partea stângă jos.

Rv. ΙΣΤΡΙ, deasupra efigiei; ΧΑΙΡΕ, sub efigie; vultur cu aripile strânse, pe delfin spre stânga.

Cf. Pick, p. 168, nr. 473 respectiv 475 (contramarca) (Demetra; ΙΣΤΡΗΙ / ΧΑΙ).

Cf. SNG IX BM, pl. IX, nr. 261, secolele IV–II a.Chr. (Demetra; ΙΣΤΡΗΙ / ΧΑΙ).

Cf. SNG XI Stancomb, pl. IX, nr. 190, a doua jumătate a secolului III a.Chr. (Apollo; ΙΣΤΡΗΙ[Η?] / ΧΑΙ[ΙΡΕ?]) (Pl. IX/c).

Marin 2014, p. 18, nr. 14¹⁴–15, secolul I a.Chr.

https://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/istros/Moushmov_148.jpg¹⁵, secolele III–II (Pl. IX/b).

2018, *passim*, curățare S5.

PERIOADA IMPERIULUI ROMAN TIMPURIU (27 A.CHR. – 294 P.CHR.)

Commodus

2. OR (3 assaria) ↗ 5,93 g; 22,5 × 21,5 mm; deteriorată de ardere; pe flan, depuneri organice și metal topit oxidat.

Av. [A]Y KA[. . .] – KOM . . .; bust laureat, drapat și cuirasat, spre dreapta.

Rv. ΙCΤΡΗΙ . . . (sub efigie); vultur pe delfin spre stânga.

Istros (Moesia Inferior), anii 180–192.

Cf. Pick, p. 172, nr. 489 (491 pentru avers).

Cf. SNG XI Stancomb, pl. XLI, nr. 877.

Cf. Beldianu 2014, p. 121–122, seria 3, anii 191–192.

2023, *passim*, S15/S16.

¹⁴ Probabil bătută cu aceeași ștanțe ca exemplarul descris aici.

¹⁵ Cu referire la Mušmov 148 (tip gen.) și la Pick 473 (ΙΣΤΡΗΙ și ΧΑΙ pe revers); ilustrația mărită permite însă a se observa la această piesă întregirea ΧΑΙΡΕ, iar litera P din legenda ΙΣΤΡΗΙ, prelungită și înclinată spre dreapta, precum în cazul piesei noastre și a celei ilustrate la Marin 2014, pl. 2, nr. 14, indică baterea respectivelor piese cu aceeași ștanță de revers, posibil și de avers (Pl. IX/b).

Istros, emisiune pseudoautonomă, perioada Antoninilor – (?) începutul perioadei Severilor**3. OR (assarion) ↑ 2,78 g; 18 × 16,5 mm; depuneri pe revers.**

Av. Anepigraf; Apollo nud șezând pe *omphalos* spre stânga, ținând ramură și sprijinind mâna stângă de liră.

Rv. IC – [T̄P̄I]; Dionysos spre stânga, [ținând *thyrsos* și *kantharos*; în stânga jos, panteră].

SNG IX BM, pl. IX, nr. 264, secolul I a.Chr.

Cf. Beldianu 2014, p. 109, T1V1 sau T1V2, nota 268, grupa A, anii 138–161.

2022, *passim*, S3A/S3B, din pământul căzut la curățare.

Caracalla**4. AR (denarius) ↑ 2,85 g; 18,9 mm; arșă, depuneri pe flan.**

Av. ANTONINVS [P]IVS AVG G[ERM]; cap laureat spre dreapta.

Rv. LIBERAL AVG VIII; Liberalitas frontal, capul spre stânga, capul întors, ținând *abacus* și *cornucopiae*.

BMC, V, p. 444, nr. 70, Roma, anii 213–217.

RIC IV.1, p. 258, nr. 302, Roma, nedată.

Hill, p. 46, nr. 1464, Roma, emisiunea 5, anul 214.

2023, S21, □ A3, nivel gri-cenușiu, -0,27 m.

5. OR (5 assaria) ↙ 7,61 g; 27,2 mm; arșă, flan parțial topit, depuneri.

Av. [AV K M AV]P – AN[TΩNINO – C]; bust laureat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. [KAAΛ]AT – [IA] – NΩ – N; [E] în câmp stânga sus; împăratul pe cal la pas de paradă spre dreapta.

Callatis (Moesia Inferior), anii 198–209/211.

Cf. Pick, p. 116, nr. 319 (E în exergă; variantă la distribuirea legendei reversului).

Vărbănov, p. 250, nr. 312.

https://www.wildwinds.com/coins/ric/caracalla/_kallatis_Varbanov_312corr.jpg.

2018, S16; nivel galben, -0,67 m, martor S5/S3b spre sud.

Geta Caesar**6. AE (assarion) ↓ 3,03 g; 19 × 18 mm; avers descentrat; arșă, parțial topită.**

Av. Λ CΕΠΤ . . .; bust spre dreapta.

Rv. NIK[. . .]ΩN; Hermes spre stânga, ținând pungă și caduceu.

Nicaea (Bithynia), anii 198–209.

Cf. Recueil, p. 444, nr. 365 tip general (Iulia Domna).

Cf. RPC V.2, <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/93038>.

2021, S17 (extindere S15/16), nivel galben cu mortar, -1,27 m, de pe zidul de sud al edificiului (de la curățarea laturii nordice, la 1 m de profilul estic).

Iulia Soemias (Elagabal)**7. AR (denarius) ↓ 1,75 g; 17,7×16,6 mm; arșă, flan subțiat, relief aplatizat.**

Av. [IVLIA] SOA[EMIAS AVG]; bust drapat spre dreapta.

Rv. Zeitate neprecizată (Venus ?) pe tron spre stânga.

Roma, anii 218–222.

Cf. RIC, IV, 2, p. 48, nr. 243, Roma, nedată.

2023, S21, □ C2, nivel vegetal, -0,17 m.

Severus Alexander

8. AE (2 assaria) ↑ 4,68 g; 20,6×19,3 mm; arșă, depuneri, patină.

Av. [AVT K M AVP CE – B AΛEΞANΔΠOC]; cap laureat spre dreapta.

Rv. [I] – CTPI – [HNQN]; Demetra cu veșmânt lung spre stânga, ținând spice și torță lungă; la stânga altar cu flacăra.

Istros (Moesia Inferior), anii 222–235.

Cf. Vărbănov, p. 105, nr. 664.

https://www.wildwinds.com/coins/ric/severus_alexander/_istros_Varbanov_664.jpg.

Cf. Beldianu 2014, p. 160, T8V1, nota 421.

2024, S21, □ D4, nivel gri-cenușiu, -0,43 m.

Gordian III

9. AE (4 assaria) ↗ 8,21 g; 24,8×23,1 mm; arșă, depuneri pe revers.

Av. AVT K M ANT – ΓOPΔIANOC; bust laureat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. IC[T]PI – [HN]Q[N]; Δ în câmp stânga sus; Tyche cu *kalathos* spre stânga, ținând cârmă (pe glob ?) și *cornucopiae*.

Istros (Moesia Inferior), anii 238–244.

Cf. Ruzicka, *Inedita*, p. 110, nr. 523 b (fără glob).

Cf. Vărbănov, p. 107, nr. 681 (fără glob).

Cf. Beldianu 2014, p. 166, T9V1, nota 439 (cârmă pe glob).

<https://www.acsearch.info/search.html?id=658038>.

2024, S 21, □ D1, nivel gri-cenușiu, -0,34 m.

10. OR (4 assaria) ↙ 8,39 g; 26,7×25,62 mm; depuneri pe flan.

Av. [AV]T K [M] ANT Γ – OPΔIANOC AVΓ; cap laureat spre dreapta.

Rv. KA[Λ]AA – TIANQN; Δ în câmp stânga sus; Apollo / Bonus Eventus spre stânga, ținând ramură și patera deasupra unui altar cu flacăra.

Callatis (Moesia Inferior), anii 238–244.

Ruzicka, *Inedita*, p. 97, nr. 345 z (Bonus Eventus).

Vărbănov, p. 74, nr. 354 (Apollo).

https://www.wildwinds.com/coins/ric/gordian_III/_kallatis_Varbanov_354.jpg.

2023, S 21, □ A3, nivel vegetal, -0,17 m.

Imitații turnate după monede provinciale

11. OR ↑ 12,20 g; 25,2×22,9 mm; relief aplatizat, greu lizibil.

Av. Legendă ilizibilă; cap laureat spre dreapta.

Rv. Legendă ilizibilă; împăratul călare spre dreapta, cu mâna ridicată.

Prototip probabil: Caracalla, Serdica (Thracia), anii 213–217.

Cf.

https://www.wildwinds.com/coins/ric/caracalla/_serdica_Varbanov_2294.jpg;

https://www.wildwinds.com/coins/ric/caracalla/_serdica_Varbanov_2295.jpg;

<https://www.acsearch.info/search.html?id=12304116>.

2018, S16, □ 1, nivel galben și dărâmată, -1,29 m, la vest de zidul sudic, la linia cu zidul edificiului.

12. AE ↑ 2,44 g; 17×15,8 mm; flan poros.

Av. Legendă ilizibilă; cap laureat spre dreapta.

Rv. Legendă ilizibilă; Homonoia (Concordia) spre stânga, ținând patera și *cornucopiae*.

Prototip probabil: Elagabal, Marcianopolis (Moesia Inferior), anii 218–222.

Cf. Vărbănov, p. 154, nr. 1404–1408.

https://www.wildwinds.com/coins/ric/elagabalus/_markianopolis_AE17_BMC_54.jpg.

Cf. Dima, Elefterescu 2009, p. 155–156, nr. 724–731.

2018, S16, □ 1, nivel galben și dărâmată, -1,27 m, la nord de zidul sudic, în dreptul gropii M 30/2018.

Divus Claudius II

13. Billon (antoninian) ↖ 1,60 g; 22,6×19,9 mm; fragmentară; batere descentrată.

Av. D[IV]O CLAVDIO; cap radiat spre dreapta.

Rv. CONSE[CRATIO]; altar cu flacără ornat în patru registre.

Cf. RIC, V, 1, p. 233, nr. 261k, Mediolanum ?, nedată.

Cf. Giard, *Vènera*, p. 128, nr. 10595–10626, Roma, nedată.

2022, *passim*, S3A/S3B, din pământul căzut la curățare.

Probus

14. Billon (aurelianian) ↘ 2,71 g; 21,5×19,6 mm; arsă, depuneri masive pe avers.

Av. [P]ROBV – [S P F AVG]; bust radiat și cuirasat spre dreapta.

Rv. VICTOR – IA GERM; în exergă RAA; trofeu încadrat de doi captivi.

RIC, V, 2, p. 41, nr. 223, Roma, nedată.

Pink, *NZ*, p. 56, Roma, emisiunea 3, anul 278.

2024, S21, □ C4, nivel galben, -0,69 m.

15. Billon (aurelianian) ↙ 3,56 g; 23×21 mm; patină.

Av. IMP C M AVR PROBVS AVG; bust radiat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. CLEMENTIA TE – MP; S în câmp central; XXI în exergă; împăratul cu sceptru spre dreapta, primind globul de la Jupiter (spre stânga), care ține sceptru.

RIC, V, 2, p. 86, nr. 644, Siscia, nedată.

Cf. Pink, *NZ*, p. 53, Siscia, emisiunea 8, anul 281 (?).

Estiot, *TM* 5, p. 105, nr. 1414, Siscia, emisiunea 1, începutul anului 277.

2023, S21, □ D2, nivel vegetal, -0,10 m.

16. Billon (aurelianian) ↓ 3,33 g; 24,1×21,5 mm; patină.

Av. IMP C PROBVS P AVG; bust radiat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. RESTITVT OR – BIS; * în câmp central; KA•B• în exergă; Victoria spre dreapta, oferind cununa împăratului (spre stânga), care ține o sulită.

Cf. RIC, V, 2, p. 111, nr. 855, Serdica, nedată (KA•Γ•).

Pink, *NZ*, p. 45, Serdica, emisiunea 2, anul 277.

2023, S21, □ C4, nivel gri-cenușiu, -0,44 m.

Diocletian și Maximian Herculus (Diocletian)

17. Billon (aurelianian) ↑ 4,43 g; 22,3×20,7 mm; depuneri pe avers; revers ușor descentrat.

Av. [IMP C C V]AL DIOCLET[IANVS P F AVG]; bust radiat, drapat și cuirasat spre dreapta.

Rv. IOV ET HERCV CONSER AVGG; ☽ / :S: în câmp central; XXI în exergă; Jupiter spre dreapta, ținând sceptru, față în față cu Hercule, care ține Victoria, măciuca și blana de leu.

RIC, V, 2, p. 256, nr. 323, Antiochia, anul 285.

2024, S21, □ A4, nivel mortar, -0,88 m.

Perioada Imperiului roman târziu (294–498 p.Chr.)

Anii 294–307

Heraclea

Diocletian

18. Frațiune radiată ↓ 2,00 g; 19 mm; fragmentară (circa 1/2 monedă); flan fracturat, parțial topit; depuneri.

Tip Concordia Militum; HA în câmp, central.

RIC, VI, p. 531, nr. 13, gr. I, emisiunea 2, anii 295–296, sau p. 532, nr. 21, emisiunea 5, anii 297–298.

2023, S21, □ C2, nivel vegetal, -0,15 m.

19. Frațiune radiată ↑ 1,84 g; 19,7×18,7 mm; arsă.

Același tip; HB în câmp, central.

RIC, VI, p. 531, nr. 13, gr. I, emisiunea 2, anii 295–296, sau p. 532, nr. 21, emisiunea 5, anii 297–298.

2018, S16, □ 3, nivel gri-cenușiu, -0,57 m, martor S15/S16, extremitatea de nord, jumătatea vestică, lângă profil.

20. Frațiune radiată ↑ 2,45 g; 21×19,3 mm.

Același tip; HΔ în câmp, central.

RIC, VI, p. 531, nr. 13, gr. I, emisiunea 2, anii 295–296, sau p. 532, nr. 21, emisiunea 5, anii 297–298.

2021, S17 (extindere S15/S16), nivel gri-cenușiu, -0,65 m, jumătatea nordică edificiu, la interior.

Maximian Herculius

21. Frațiune radiată ↑ 3,23 g; 22,9 mm; depuneri pe flan.

Tip Concordia Militum; H[.] în câmp, central.

RIC, VI, p. 531, nr. 14, gr. I, emisiunea 2, anii 295–296, sau p. 532, nr. 22, emisiunea 5, anii 297–298.

2022, S3A/S3B (extindere casetă spre E), nivel gri-cenușiu, -0,95 m.

Cyzic

Maximian Herculius

22. Follis ↖ 6,99 g; 27,3 mm; mici porțiuni topite pe revers.

Tip Genio Populi Romani; KΔ în exergă.

RIC, VI, p. 580, nr. 10 b, gr. 1, I, emisiunea 2, anii 295–296.

2021, S17 (extindere S15/S16), nivel galben, -0,61 m, jumătatea sudică edificiu, la interior.

23. Frațiune radiată ↓ 2,87 g; 22,7×20,5 mm; patină.

Tip Concordia Militum; KE în câmp, central.

RIC, VI, p. 581, nr. 15 b, gr. 1, III, emisiunea 2, anii 295–299.

2023, S21, □ D2, nivel vegetal, -0,21 m.

Monetărie neprecizată

Emitent neprecizat (Diocletian sau Maximian Herculius)

24. Frațiune radiată 1,62 g; 19,6 mm; fragmentară (circa 2/3 monedă); flan fracturat, parțial topit; depuneri.

2024, S21, □ B4, nivel galben, -0,85 m.

Anii 307–313***Serdica*****Valeria**

25. Follis ↑ 5,60 g; 26,9×24,8 mm; depuneri pe flan.

Tip Veneri Victrici; [*] în câmp stânga; oficina neprecizată; SM•SD• în exergă.

Cf. RIC, VI, p. 500, nr. 41–43, gr. IV, anul 308¹⁶.

2022, S3A/S3B (extindere casetă spre E), nivel gri-cenușiu, -0,95 m.

Nicomedia**Galerius Maximian**

26. Follis ↓ 4,95 g; 26,2×24,5 mm; arșă, porțiuni cu relief aplatizat.

Tip Genio Augusti CMH (în ligatură); SMNB în exergă.

RIC, VI, p. 564, nr. 66 a, gr. V, emisiunea 1, mai 310–mai 311.

2021, S17 (extindere S15/S16), nivel gri-cenușiu, -0,45 m, la interiorul edificiului, jumătatea sudică.

Cyzic**Licinius I**

27. Follis ↑ 6,10 g; 25,3×23,5 mm; patină.

Tip Genio Augusti (Genius ținând patera și *cornucopiae*); A – * în câmp; MKV în exergă.

RIC, VI, p. 587, nr. 54, gr. IV, emisiunea 2, anii cca 309–310.

2023, S21, □ C2, nivel vegetal, -0,14 m.

Alexandria**Maximinus II Daza**

28. Follis ↓ 4,88 g; 21,7×20,7 mm; depuneri pe flan.

Tip Genio Augusti (Genius ținând capul lui Serapis și *cornucopiae*); * / N / ☼ – B în câmp; ALE în exergă.

RIC, VI, p. 685, nr. 160 b, gr. V, emisiunea 7, anii 312–313.

2024, S 21, □ A4, nivel galben, -0,77 m.

Monetărie neprecizată**Valeria**

29. Follis ↗ 11,18 g; 27,2×26 mm; depuneri masive pe flan (crustă).

Tip Veneri Victrici, cca 308 (sfârșitul anului) – 311.

2018, S16, nivel galben și dărâmatură, -1,18 m, la nord de zidul sudic, deasupra mormântului M32/2019.

Anii 313–317***Nicomedia*****Licinius I**

30. AE ↙ 3,49 g; 21,6×20,5 mm; patină pe avers; mici depuneri pe flan.

Tip Iovi Conservatori; Z în câmp dreapta; SMN în exergă.

RIC, VII, p. 601, nr. 13, anii 313–317.

2018, S16, □ 1, nivel mortar cu dărâmatură, -1,12 m, jumătatea de S, la sud de zidul sudic.

¹⁶ Cel mai probabil spre sfârșitul acestui an, așa cum se datează debutul emisiunilor pentru Galeria Valeria în alte monetării balcanice și răsăritene, care continuă producția monetară și după 308; RIC, VI, p. 477, 513, 534, 559, 586, 629, 676.

Anii 324–330**Roma****Crispus Caesar**

31. AE \curvearrowright 1,99 g; 18,3 mm; arșă.

Tip Providentiae Caess; RS în exergă.

LRBC, I, nr. 505, perioada I, anii 324–330.

RIC, VII, p. 325, nr. 266, anii 324–325.

2018, S16, □ 1, nivel galben, -0,61 m, martor S5/S3b, spre sud.

Cyzic**Constantin I**

32. AE \swarrow 3,03 g; 18,5 mm; patină; mici depuneri pe flan.

Tip Providentiae Avgg; SMKГ în exergă.

LRBC, I, nr. 1171, perioada I, anii 324–330.

RIC, VII, p. 648, nr. 34, anii 325–326.

2024, S19, □ D3, nivel vegetal, -0,28 m.

Anii 330–336**Roma****Constantinopolis**

33. AE \downarrow 2,15 g; 16,8×15,5 mm; arșă.

Tip Victoria pe prora; RBE în exergă.

LRBC, I, nr. 541, perioada II, anii 330–335.

RIC, VII, p. 336, nr. 339, anii 330–331.

2024, S19, □ D1, nivel gri-cenușiu, -0,52 m.

Monetărie neprecizată**Emitent neprecizat**

34. AE \downarrow 1,64 g; 17,7×16,1 mm.

Tip Gloria Exercitus (2 st.), anii 330–335.

2023, S21, □ A1, nivel gri-cenușiu, -0,17 m.

Anii 364–378**Thessalonic****Valentinian I**

35. AE \uparrow 1,73 g; 17,9×16,8 mm; arșă; patină.

Tip Restitutor Reip; TESA în exergă.

LRBC, II, nr. 1702, anii 364–367.

Vasić, p. 54, emisiunea 1, anul 364 ?

2023, S 21, □ D3, nivel vegetal, -0,13 m.

Nicomedia**Valens**

36. AE \uparrow 1,18 g; 14,2×13,2 mm; arșă; bătută pe flan de AE 4.

Tip Gloria Romanorum (8); SMNГ în exergă.

RIC, IX, p. 252, nr. 9 c.3, perioada 1, 25 februarie 364–24 august 367.
Cf. LRBC II, nr. 2327, anii 364–365, sau nr. 2335, anii 367–375.
2021, S17 (extindere estică S15/S16), nivel vegetal, -0,58 m, la S de edificiu.

Perioada Imperiului bizantin timpuriu (secolele VI–VII p.Chr.)

Iustinian I

Constantinopol

Anii 542–550

37. AE \sphericalangle 17,90 g; 35×33,7 mm.
M = 40 *nummia*; CON; B; X/4/III = anul 544/545.
DOW, I, p. 90, nr. 43 b1.
MIBE, p. 130, nr. 95 a, anul 18.
2021, S17 (extindere estică S15/S16), nivel vegetal, -0,90 m, la N de edificiu, extremitatea nordică.

Iustin II și Sofia

Constantinopol

Anii 565–578

38. AE \sphericalangle 10,63 g; 27,9 mm; arsă, suprafața flanului parțial topită.
M = 40 *nummia*; CON; B; (?).
2018, S16, □ 3, nivel galben, -0,84 m, jumătatea vestică, extremitatea de nord.

Nicomedia

Anii 565–570

39. AE \downarrow 6,16 g; 26,1×23,8 mm; arsă, suprafața aversului parțial topită.
K = 20 *nummia*; NI; II/II = anul 568/9.
DOW, I, p. 232, nr. 106.2.
MIB II, p. 98, nr. 47 a, anul 4.
2021, S17 (extindere estică S15/S16), nivel vegetal, -0,37 m, jumătatea de sud, interior edificiu.

Monede neprecizate

40. AE 1,71 g; 14,1 mm; perioada preromană; 2018, S15, M28/2018, -1,04 m, din umplutura gropii M28/2018, după demontarea amenajării din țigle.
41. OR 2,82 g; 16,1 mm; perioada preromană ?; 2024, S21, □ A4, nivel galben, -0,80 m.
42. AE 3,65 g; 21,9 mm; monedă provincială, sec. III ?; 2018, S15, M28/2018, -1,37 m, la stânga bazinului, lângă marginea gropii.
43. AE 2,04 g; 23 mm; antoninian post 260 ?; 2018, S16, nivel galben și dărâmatură, -1,11 m, □ 3, jumătatea de est (la sud de martor S15/S16, până la zidul sudic).
44. AE 1,17 g; 20 mm; antoninian post 260 ?; 2021, S17 (extindere spre est S15/S16), nivel galben, -0,95 m, sub pietre M34/2021, la golire, după scoaterea scheletului.
45. AE 6,97 g; 25,9 mm; *foliis* perioada Tetrarhieii ?; 2022, S3A/S3B (extindere spre E), nivel galben, -1,75m.
46. AE 3,63 g; 24,8 mm; perioada romană; 2022, S3A/S3B (extindere spre E), *passim*, din pământul căzut la curățare.
47. AE 5,59 g; 20,6 mm; sec. VI ?; 2021, S16, martor S4/S5, nivel galben, -1,25 m.
48. AE 6,45 g; 21 mm; 2024, S21, □ B4, nivel galben, -0,63 m.
49. AE 6,79 g; 21,2 mm; 2024, S21, □ D3, nivel galben, -0,66 m.

Structura lotului de monede descoperite în intervalul 2018–2024 completează și confirmă situația constatată statistic în urma cercetărilor desfășurate anterior¹⁷ în acest sector, aducând și câteva noutăți. Cea mai notabilă este reprezentată de o monedă din orichalcum, bine păstrată, bătută la Istros (nr. 1; Pl. 6/1, 1a; Pl. 9/a), cel mai probabil în faza târzie a activității atelierului, anterioară cuceririi romane, pe avers cu contramarcă rotundă peste efigia Demetrei și pe al cărei revers, încadrând reprezentarea emblematică a vulturului pe delfin, se poate distinge lesne legenda ΙΣΤΡΠ / ΧΑΙΡΕ. Respectiva emisiune, atestată prin exemplare atât cu efigia Demetrei, cât și cu a lui Apollo, este sensibil mai puțin cunoscută decât varianta, probabil contemporană, cu legenda ΙΣΤΡΠΗ / ΧΑΙ, cu care, din pricina stării de conservare, adesea precară, este uneori confundată¹⁸. În descoperirile monetare din situl istriean nu erau semnalate decât exemplare pe care era lizibilă legenda ΧΑΙ.

Din perioada Imperiului roman timpuriu, datează 16 monede ce reprezintă 41% din totalul monedelor precizate (nr. 2–17), din cea de-a doua jumătate a secolului II p. Chr. până la ultimele emisiuni de antoninieni, anterioare reformei lui Diocletian și Maximian din 294, între care șapte imperiale și nouă provinciale. Monedele imperiale sunt reprezentate de doi denari și cinci antoninieni târzii (între care patru aurelianieni), iar cele provinciale – între care includem și două imitații turnate –, de piese de toate valorile nominale (între care câte două exemplare de 1 assarion și 4 assaria), însumând echivalentul a 24 ași sau trei denari. Denarii (nr. 4 și 7), sever deteriorați de ardere, păstrează încă aspectul de monede din argint, în timp ce antoninienii din billon, cu excepția piesei nr. 14, sunt bine conservați. Între monedele provinciale, predomină, firesc, emisiunile de la Istros (4 ex.), celelalte atestate fiind monetăriile de la Callatis (2 ex.) și Nicaea. Se confirmă frecvența în circulația locală a emisiunilor istriene pentru Commodus și fără efigie de împărat de tip „Apollo pe omphalos” (nr. 2–3), semnalate și anterior în sectorul Sud de la Histria prin câte două exemplare¹⁹, acestea constituind parte din numerarul destinat tranzacțiilor mărunte în perioada ridicării marelui edificiu. Monedele de nominal mare de la Callatis, cu deosebire cea de la Caracalla (nr. 5), constituie noutăți pentru eșantionul Histria – Sud, în care orașul mai sudic era reprezentat de doar o piesă mărunță de tip Ktistes²⁰, emisiunile callatiene fiind în genere slab atestate la Histria²¹. În structura lotului prezentat, epoca Antoninilor este reprezentată de două monede (dacă includem aici emisiunea fără chipul emitentului), cea a Severilor de cinci²², domnia lui Gordian III de două, iar intervalul cca 270–294 – de alte cinci monede, între care trei aurelianieni de la Probus.

Din perioada romană târzie datează 19 monede (48,71%; nr. 18–36) ce se succed pe parcursul a aproape nouă decenii, din 294 până în cca 375. Dintre acestea, așa cum constatasem și în trecut²³, cea mai mare parte se datează în perioada Tetrarhiei (12 ex.; 63,15%), în perioadele de emisiune 294–307 (un *folles* și șase *nummi radiati* bătute la Heraclea și Cyzic) respectiv 307–313 (cinci *folles* provenind de la Serdica, Nicomedia, Cyzic și Alexandria), cea mai târzie piesă reprezentând penultima emisiune a monetăriei egiptene pentru Maximinus Daza (nr. 28). Următoarele monede reprezintă sporadic deceniile următoare: un *folles* redus (nr. 30) emis sub diarhia Constantin–Licinius, în anii premergători reformei nummus-ului constantinian din 318; câte doi *nummi* reprezentând etapele de emisiune ale domniei lui Constantin I anterioară respectiv ulterioară inaugurării noii capitale a Imperiului, 324–330 și 330–336²⁴; alți doi *nummi*, de etalon AE 3, din vremea casei lui Valentinian I (364–375/378), bătute la Thessalonic și Nicomedia, ultimul pe flan mult mai mic decât stanța (nr. 36). Structura materialului numismatic roman de după reforma lui Diocletian din 294 confirmă observația anterioară²⁵, potrivit căreia pătrunderea monedei curente, implicit circulația monetară propriu-zisă în zona edificului monumental, se întrerupe la nivelul cronologic al emisiunilor din 312–313, iar monedele sporadice databile ulterior ar fi de pus în legătură, probabil, cu primul nivel de necropolă constat arheologic.

Cele trei monede bizantine timpurii de flan mare, doi *folles* bătute la Constantinopol și o piesă de jumătate de *folles* de la Nicomedia, reprezintă ultima perioadă de circulație monetară și de altfel de existență a centrului urban de pe malul lacului Sinoe, la două secole după emisiunile valentinieni. Având în vedere că par a documenta nivelul târziu de necropolă (secolul VI – jumătatea secolului VII) ce suprapune zona menționată, sperăm a nu greși cu mult atribuindu-le amenajărilor

¹⁷ Isvoranu, Dabîca 2018, p. 229–230.

¹⁸ Cel mai bine este documentată de exemplarele din colecția I. Donoiu, publicate recent. Mai sus, notele 14–15; un exemplar probabil de acest tip aparține fondului Sutz, aflat la Biblioteca Academiei Române: Petac 2005, p. 8, nr. 17.

¹⁹ Anexa, nr. 15, 17, 31, 33; surprinzător, eșantionul Histria – Sud nu conține nicio monedă bătută la Istros cu efigia lui Septimius Severus, pentru a cărui domnie statistica generală privind acest sit înregistrează cele mai multe monede descoperite; Dima 2023, p. 314, tab. 59–60.

²⁰ Anexa, nr. 38.

²¹ Eșantionul de circa 300 de monede provinciale provenite din cercetările de la Histria aflat în colecția Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” conține doar două emisiuni de Callatis, de 5 și 4 assaria, de la Severus Alexander și Gordian III; Preda 1973, p. 135, nr. 766–767; o monedă pseudoautonomă, de tip Athena / scut, la Talmațchi 2001, p. 193, nr. 201.

²² Nu includem aici cele două imitații după prototipuri din această perioadă, intrate în uz, foarte probabil, mai târziu, eventual chiar după închiderea majorității monetăriilor provinciale din Moesia și Thracia.

²³ Isvoranu, Dabîca 2018, p. 218.

²⁴ De remarcat că pentru fiecare interval este înregistrată câte o emisiune a monetăriei de la Roma, care a aprovizionat constant provinciile de la Dunărea inferioară sub autoritatea lui Constantin.

²⁵ Isvoranu, Dabîca 2018, p. 218.

funerare dezvoltate în jurul Basilicii *extra muros*. Două dintre ele sunt inedite pentru statistica descoperirilor din acest sit, pe care o completează: moneda de 40 *nummia* din anul 18 al domniei lui Iustinian I (nr. 37)²⁶, respectiv cea de 20 *nummia* din al patrulea an al urmașului său Iustin II (nr. 39)²⁷.

MULȚUMIRI

Autorii își exprimă și pe această cale recunoștința față de doamna Georgiana Mureșan, pentru prelucrarea și restaurarea acestui material deosebit de dificil.

BIBLIOGRAFIE

- Beldianu 2014 – C. B. N. Beldianu, *Cronologia și tipologia monedelor emise la Histria în epoca romană*, București, 2014, publicație *on line*: <https://snr1903.worldpress.com/2014/06/02/cronologia-si-tipologia-monedelor-emise-la-histria-in-epoca-romana/>.
- Crețu et alii 2020 – C. Crețu, M. Dabîca, A. D. Sofîcaru, *Digging up the Archives: a Reassessment of Burial Practices in the Cemeteris from the Extra Muros Basilica Sector at Histria*, MCA 16, 2020, p. 139–180.
- Crețu et alii 2024 – C. Crețu, M. Dabîca, A. D. Sofîcaru, *Insights from the South Sector at Histria. New Archaeological and Anthropological Data*, MCA 20, 2024, p. 171–209.
- Custurea 2005 – G. Custurea, *Date noi privind circulația monedei bizantine în Dobrogea (sec. V–VII)*, Pontica 37–38, 2004–2005, p. 491–536.
- Custurea 2019 – G. Custurea, *Circulația monedei bizantine în Dobrogea (sec. VII–VIII) / Circulation of byzantine currency in Dobrudja (6th–8th c.AD)*, Constanța, 2019.
- Dabîca 2010 – M. Dabîca, *Hypotheses for the Location of the Harbor at Istras*, în: M. V. Angelescu, I. Achim, A. Băltăc, V. Rusu-Bolindeț, V. Bottez (eds.), *Antiquitas istro-pontica. Mélanges d'archéologie et d'histoire ancienne offerts à Alexandru Suceveanu*, Cluj-Napoca, 2010, p. 381–393.
- Dabîca 2013 – M. Dabîca, *Noi cercetări arheologice în partea de sud a cetății Histria. Campaniile 2003–2009*, MCA 9, 2013, p. 157–187.
- Dabîca 2014 – M. Dabîca, *The Histria Sud Sector. Recent Archaeological Research on an 'Imposing' Early Roman Public Building*, MCA 10, 2014, p. 133–155.
- Dabîca 2015 – M. Dabîca, *Histria, Sector Sud*, CCA, campania 2014 (2015), p. 78–80.
- Dabîca 2016 – M. Dabîca, *Histria, Sector Sud*, CCA, campania 2015 (2016), p. 44–45.
- Dabîca 2017 – M. Dabîca, *Histria, Sector Sud*, CCA, campania 2016 (2017), p. 72–74.
- Dima, Elefterescu 2009 – M. Dima, D. Elefterescu, *Monnaies de Durostorum-Ostrov (4e siècle av. J.-C. – 6e siècle ap. J.-C.)*, Wetteren, 2009.
- Isvoranu 2015 – Th. Isvoranu, *Istros and Tomis during the Scythian War: Numismatic Evidence*, în: A. Boroneanț, A. D. Popescu (eds.), *What if: Administration and Politics in the Lands of Romania*, Cluj-Napoca, 2015, p. 51–69.
- Isvoranu, Dabîca 2014 – Th. Isvoranu, M. Dabîca, *Coin finds in the southern area of Histria*, MCA 10, 2014, p. 157–171.
- Isvoranu, Dabîca 2018 – Th. Isvoranu, M. Dabîca, *Descoperiri monetare la Histria, sectorul Sud (2013–2017)*, MCA 14, 2018, p. 211–230.
- Marin 2014 – S. Marin, *Istrian Autonomous Coins from the Ion Donoiu Collection*, CN 19–20, 2013–2014, p. 15–42.
- Nubar 1973 – H. Nubar, în: C. Preda, H. Nubar, *Histria III, descoperirile monetare 1914–1970*, București, partea a II-a, *Monedele romane*, p. 58–78.
- Petac 2005 – E. Petac, *La collection M. C. Sutz (Bibliothèque de l'Académie Roumaine, Bucarest). I. Istros, Kallatis, Tomis*, Wetteren, 2005.
- Poenaru Bordea 1971 – Gh. Poenaru Bordea, *Numismatica și distrugerea Histriei în secolul al III-lea e.n.*, SCN 5, 1971, p. 91–113.
- Poenaru Bordea, Dima 2007 – Gh. Poenaru Bordea, M. Dima, în: A. Suceveanu et alii, *Histria XIII. La basilique épiscopale*, București, 2007, p. 153–193.
- Preda 1973 – C. Preda, în: C. Preda, H. Nubar, *Histria III, descoperirile monetare 1914–1970*, București, partea a III-a, *Monedele grecești*, p. 89–155.
- Suceveanu 1982 – A. Suceveanu, *Histria VI. Les thermes romains*, București, 1982.
- Talmațchi 2001 – G. Talmațchi, *Monede autonome histriene, tomitane și callatiene descoperite în Dobrogea*, ArhMold 23–24, 2000–2001, p. 183–197.

ANEXĂ

LISTA DESCOPERIRILOR MONETARE DE LA HISTRIA, SECTORUL SUD

PERIOADA PREROMANĂ

1. Alexandru cel Mare, monetărie neprecizată, anii cca 336–323/310. MCA 10, p. 158, nr. 1.
- 2–3. Istros (tip „cu roata”). MCA 14, p. 212, nr. 1–2.
4. Istros (tip „zeu fluvial”), serie cu flan mic. MCA 10, p. 158, nr. 2.
5. Istros (tip „zeu fluvial”), serie cu flan mic. MCA 14, p. 212, nr. 3.
- 6–7. Istros (tip „Apollo”?), serie cu flan mic. MCA 10, p. 158, nr. 4–5 („Hermes”).
8. Istros (tip „Apollo”), serie cu flan mic. MCA 14, p. 212, nr. 4.
9. Istros (tip neprecizat), 15 mm, ΔIO. MCA 10, p. 158, nr. 6.
10. Istros (tip „Demetra”), . MCA 14, p. 212, nr. 5.
11. Istros (tip „Apollo”), 18,9 mm, XAI, contramarcă. MCA 10, p. 158, nr. 3.
12. Istros (tip „Demetra”), 19,7 mm, XAIPE, contramarcă. **Nr. 1.**
13. Istros (tip „Apollo” sau „Demetra”), serie târzie, 21,1 mm, contramarcă (ciorchine?). MCA 14, p. 212, nr. 6.

²⁶ În eșantionul Histria, pentru perioada secolului VI emisiunea constantinopolitană de 40 *nummia* din 544/545 nu era atestată, din acest an fiind până acum semnalat doar un *follis* de Cyzik (Custurea 2019, p. 135). Ca „jalonare cronologică”, cu proveniență din capitală erau cunoscute două piese din 543/544 (Nubar 1973, p. 204, nr. 1754, 1756) și alte două din 545/546 (Custurea 2005, p. 497, nr. 39; Poenaru Bordea, Dima 2007, p. 181, nr. 183).

²⁷ Din anul 568/569 la Histria mai era cunoscut un *follis* bătut la Nicomedia; Custurea 2019, p. 136.

PERIOADA PRINCIPATULUI – MONEDE PROVINCIALE

14. Istros: Antoninus Pius, 2 assaria (călăreț). MCA 14, p. 213, nr. 8.
15. Istros: Commodus, 3 assaria (vultur pe delfin). MCA 14, p. 213, nr. 10.
16. Istros: Commodus, 3 assaria (vultur pe delfin). **Nr. 2.**
17. Istros: Commodus, 2 assaria (călăreț). MCA 10, p. 158, nr. 7.
18. Istros: Iulia Domna, 3 assaria (vultur pe delfin). MCA 10, p. 159, nr. 8.
19. Istros: Caracalla, assarion (Dionysos), anii 198–209/211. MCA 14, p. 213, nr. 13.
20. Istros: Caracalla, assarion (Dionysos), anii 209/211–217. MCA 10, p. 159, nr. 9.
21. Istros: Geta, 2 assaria (Demetra). MCA 10, p. 159, nr. 10.
22. Istros: Severus Alexander, 5 assaria (călăreț). MCA 14, p. 214, nr. 21.
23. Istros: Severus Alexander, 4 assaria (Apollo). MCA 14, p. 214, nr. 22.
24. Istros: Severus Alexander, 2 assaria (Demetra). **Nr. 8.**
25. Istros: Iulia Mamaea, 3 assaria (vultur pe delfin). MCA 10, p. 159, nr. 11.
26. Istros: Gordian III, 5 assaria (călăreț). MCA 14, p. 214, nr. 28.
27. Istros: Gordian III, 5 assaria (zeu fluvial). MCA 10, p. 159, nr. 12.
28. Istros: Gordian III, 4 assaria (Hera). MCA 10, p. 159, nr. 13.
29. Istros: Gordian III, 4 assaria (Tyche). **Nr. 9.**
30. Istros: Tranquillina, 3 assaria (vultur pe delfin). MCA 10, p. 159, nr. 14.
31. Istros, pseudoautonomă, tip Apollo pe omphalos / Dionysos (IC – FI). MCA 14, p. 213, nr. 14.
32. Istros, pseudoautonomă, tip Apollo pe omphalos / Dionysos (IC – FI). **Nr. 3.**
33. Istros, pseudoautonomă, tip Apollo pe omphalos / Dionysos. MCA 14, p. 213, nr. 15.
34. Tomis: Gordian III, 4 assaria (Asklepios). MCA 14, p. 214, nr. 29.
35. Tomis: Gordian III, 2 assaria (Asklepios). MCA 10, p. 159, nr. 16.
36. Callatis: Caracalla, 5 assaria (împăratul călare), anii 198–209/211. **Nr. 5.**
37. Callatis: Gordian III, 4 assaria (Apollo / Bonus Eventus). **Nr. 10.**
38. Callatis, pseudoautonomă, tip Ktistes. MCA 10, p. 159, nr. 15.
39. Marcianopolis: Elagabal, assarion (Ieu). MCA 14, p. 213, nr. 17.
40. Marcianopolis: Elagabal, assarion (Telesphoros). MCA 14, p. 214, nr. 18.
41. Nicopolis ad Istrum: Septimius Severus, 4 assaria (Higyeia și Asklepios), anii 202–205. MCA 14, p. 213, nr. 12.
42. Nicaea: Geta Caesar, assarion (Hermes), anii 198–209. **Nr. 6.**
43. Nicaea: Gordian III, assarion (stindarde). MCA 10, p. 159–160, nr. 17.

IMITAȚII TURNATE

44. Istros: Severus Alexander, 5 assaria (Tyche). MCA 14, p. 214, nr. 23.
45. Marcianopolis: Elagabal, assarion (Concordia). **Nr. 12.**
46. Serdica (?): Caracalla, AE 25,2 mm (călăreț), anii 213–217. **Nr. 11.**

PERIOADA PRINCIPATULUI – MONEDE IMPERIALE

47. Antoninus Pius, dupondius, Roma, anii 155–156. MCA 14, p. 213, nr. 7.
48. Antoninus Pius: Faustina II, sestertius, Roma, anii 145–146. MCA 14, p. 213, nr. 9.
49. Septimius Severus, denar subaerat, Roma, anul 202. MCA 10, p. 160, nr. 22.
50. Septimius Severus, denar, Roma, anul 207. MCA 14, p. 213, nr. 11.
51. Caracalla, denar, Roma, anul 214. **Nr. 4.**
52. Elagabal, denar, Roma, anii 219–220. MCA 14, p. 213, nr. 16.
53. Elagabal: Iulia Soaemias, denar, Roma, anii 218–222. **Nr. 7.**
54. Severus Alexander, denar subaerat, Roma, anii 222–224. MCA 14, p. 214, nr. 19.
55. Severus Alexander, denar subaerat, Roma, anul 229. MCA 14, p. 214, nr. 20.
56. Severus Alexander, denar subaerat, Roma, anul 232. MCA 10, p. 160, nr. 23.
57. Maximinus I, denar subaerat, Roma, martie 235–ianuarie 236. MCA 14, p. 214, nr. 24.
58. Maximinus I, denar subaerat, Roma, ianuarie 236–martie/aprilie 238. MCA 14, p. 214, nr. 25.
59. Gordian III, antoninian subaerat, Roma, anii 241–243. MCA 14, p. 214, nr. 27.
60. Gallienus, antoninian, Roma, anii 265–266. MCA 14, p. 214–215, nr. 30.

61. Gallienus, antoninian, Roma, anii 267–268. MCA 10, p. 160, nr. 24.
62. Gallienus, antoninian, anii 260–268. MCA 14, p. 215, nr. 31.
63. Claudius II, antoninian, Roma, sfârșitul anului 268–începutul anului 269. MCA 14, p. 215, nr. 32.
64. Claudius II, antoninian, Siscia ?, anii 268–270. MCA 14, p. 215, nr. 33.
65. Claudius II, antoninian, anii 268–270. MCA 14, p. 215, nr. 34.
66. Divus Claudius II, antoninian, Roma, anul 270 (?). **Nr. 13.**
67. Aurelian, aurelianian, Roma, primăvara–vara anului 274. MCA 10, p. 160, nr. 26.
68. Aurelian, aurelianian, Ticinum, mai 274. MCA 10, p. 160, nr. 25.
69. Aurelian, aurelianian, Serdica, noiembrie 274–septembrie 275. MCA 14, p. 215, nr. 35.
- 70–71. Aurelian, antoninian sau aurelianian, anii 270–275. MCA 14, p. 215, nr. 36–37.
72. Vabalathus: Aurelian, antoninian, Antiochia, anii 270–272. MCA 14, p. 215, nr. 38.
73. Tacitus, aurelianian, Roma, c. 275. MCA 14, p. 215, nr. 39.
74. Probus, aurelianian, Roma, anul 278. MCA 14, p. 215, nr. 40.
75. Probus, aurelianian, Roma, anul 278. **Nr. 14.**
76. Probus, aurelianian, Roma, anul 279. MCA 14, p. 215, nr. 41.
77. Probus, aurelianian, Roma, anul 281. MCA 10, p. 160, nr. 27.
78. Probus, aurelianian, Siscia, anul 277. **Nr. 15.**
79. Probus, aurelianian, Siscia, anul 279. MCA 10, p. 161, nr. 28.
80. Probus, aurelianian, Siscia, anii 276–282. MCA 10, p. 161, nr. 29.
81. Probus, aurelianian, Serdica, anul 277. MCA 10, p. 161, nr. 30.
82. Probus, aurelianian, Serdica, anul 277. MCA 14, p. 215, nr. 42.
83. Probus, aurelianian, Serdica, anul 277. **Nr. 16.**
84. Probus, aurelianian, Antiochia, anul 280. MCA 14, p. 215, nr. 43.
85. Carus: Carinus Caesar, aurelianian, Roma, decembrie 282–ianuarie 283. MCA 10, p. 161, nr. 31.
86. Diocletian, aurelianian, Cyzic, anii 293–295. MCA 10, p. 161, nr. 32.
87. Diocletian, aurelianian, Antiochia, anul 285. **Nr. 17.**
88. Diocletian, aurelianian, monetărie orientală, anii cca 292–295. MCA 10, p. 161, nr. 33.
89. Maximian Herculus, aurelianian, Heraclea, anii 292–295. MCA 14, p. 216, nr. 44.
90. Maximian Herculus, aurelianian, Antiochia, anii 285–295. MCA 10, p. 161, nr. 34.
- 91-92. Maximian Herculus, aurelianian, monetărie orientală, anii 292–295. MCA 14, p. 216, nr. 45–46.

PERIOADA ROMANĂ TÂRZIE

93. Diocletian, fracțiune radiată, Heraclea (A), per. 294–307. MCA 14, p. 216, nr. 47.
94. Diocletian, fracțiune radiată, Heraclea (A), per. 294–307. **Nr. 18.**
95. Diocletian, fracțiune radiată, Heraclea (B), per. 294–307. **Nr. 19.**
96. Diocletian, fracțiune radiată, Heraclea (Δ), per. 294–307. **Nr. 20.**
97. Maximian Herculus, fracțiune radiată, Heraclea (Γ), per. 294–307. MCA 14, p. 216, nr. 48.
98. Maximian Herculus, fracțiune radiată, Heraclea (Ε), per. 294–307. MCA 14, p. 216, nr. 49.
99. Maximian Herculus, fracțiune radiată, Heraclea, officină neprecizată, per. 294–307. **Nr. 21.**
100. Galerius Maximian Caesar, fracțiune radiată, Heraclea (Δ), per. 294–307. MCA 14, p. 216, nr. 50.
101. Maximian Herculus, follis, Cyzic (Δ), per. 294–307. **Nr. 22.**
102. Maximian Herculus, fracțiune radiată, Cyzic (Δ), per. 294–307. MCA 14, p. 216, nr. 51.
103. Maximian Herculus, fracțiune radiată, Cyzic (Ε), per. 294–307. **Nr. 23.**
104. Maximian Herculus, follis, monetărie neprecizată, per. 294–307. MCA 14, p. 216, nr. 52.
105. Emitent neprecizat, fracțiune radiată (Concordia Militum), per. 294–307. **Nr. 24.**
106. Maximinus II Daza, follis, Siscia (Ϝ), per. 307–313. MCA 14, p. 216, nr. 53.
107. Valeria, follis, Serdica, officină neprecizată, per. 307–313. **Nr. 25.**
108. Galerius Maximian, follis, Nicomedia (B), per. 307–313. **Nr. 26.**
109. Galerius Maximian, follis, Cyzic (A), per. 307–313. MCA 14, p. 216, nr. 54.
110. Licinius I, follis, Cyzic (A), per. 307–313. **Nr. 27.**
111. Maximinus II Daza Caesar, follis, Cyzic (Δ), per. 307–313. MCA 10, p. 161, nr. 37.
112. Maximinus II Daza, follis, Antiochia (Ϝ), per. 307–313. MCA 14, p. 216, nr. 55.
113. Maximinus II Daza, follis, Alexandria (B), per. 307–313. **Nr. 28.**
114. Valeria, follis, monetărie neprecizată, per. 307–313. **Nr. 29.**

115. Constantin I, AE, Ticinum (P), per. 313–317/8 (Soli Invicto Comiti). MCA 10, p. 161, nr. 38.
116. Licinius I, AE, Nicomedia (Z), per. 313–317/8 (Iovi Conservatori). **Nr. 30.**
117. Licinius II Caesar, AE, Heraclea, per. 317/8–324 (Iovi Conservatori III^M). MCA 10, p. 162, nr. 39.
118. Crispus Caesar, AE, Roma (S), per. 324–330 (Providentiae Caess). **Nr. 31.**
119. Constantin I, AE, Cyzic (Γ), per. 324–330 (Providentiae Avgg). **Nr. 32.**
120. Constantinopolis, AE, Roma (€), per. 330–336 (Victoria pe prora). **Nr. 33.**
121. Constantin I, AE, Cyzic (A), per. 330–336 (Gloria Exercitus 2 st.). MCA 14, p. 216, nr. 56.
122. Emitent neprecizat, AE, per. 330–336 (Gloria Exercitus 2 st.). **Nr. 34.**
123. Constans, AE, monetărie orientală, per. 341–348 (VOT/XX/MVLT/XXX). MCA 14, p. 216, nr. 57.
124. Constantius II, AE 3, per. 348–354 (Fel Temp Reparatio – FH). MCA 14, p. 216, nr. 58.
125. Valentinian I, AE 3, Thessalonic (A), per. 364–378 (Restitutor Reip). **Nr. 35.**
126. Valens, AE 3, Nicomedia (Γ), per. 364–378 (Gloria Romanorum 8). **Nr. 36.**
127. Valens, AE 3, monetărie neprecizată, per. 364–378 (Gloria Romanorum 8). MCA 14, p. 216, nr. 59.
128. Emitent neprecizat, per. 364–378 (Gloria Romanorum 8). MCA 14, p. 217, nr. 60.
129. Theodosius I, AE 3, Constantinopol (A), per. 378–383 (Concordia Auggg). MCA 14, p. 217, nr. 61.
130. Theodosius I, AE 4, monetărie neprecizată, per. 378–383 (VOT/X/MVLT/XX). MCA 14, p. 217, nr. 62.
131. Theodosius II, AV (solidus), Constantinopol (Θ), per. 408–420 (Concordia Auggg); Isvoranu, Dabîca 2009.

PERIOADA PROTOBIZANTINĂ

132. Iustinian I (ante reformă), K = 20 nummia, Antiochia (B), anii 529–531. MCA 14, p. 217, nr. 64.
133. Iustinian I, M = 40 nummia, Constantinopol (B), anul 18 = 544/5. **Nr. 37.**
134. Iustinian I, M = 40 nummia, Constantinopol (Δ), anul 32 = 558/9. MCA 14, p. 217, nr. 63.
135. Iustinian I, M = 40 nummia, Antiochia (Γ), anul 37 = 563/4. MCA 10, p. 162, nr. 40.
136. Iustin II și Sofia, K = 20 nummia, Constantinopol (Γ), anul 7 (?) = 571/2. MCA 14, p. 217, nr. 65.
137. Iustin II și Sofia, K = 20 nummia, Constantinopol (B), an neprecizat. MCA 14, p. 217, nr. 66.
138. Iustin II și Sofia, K = 20 nummia, Constantinopol (B), an neprecizat. **Nr. 38.**
139. Iustin II și Sofia, K = 20 nummia, Nicomedia, anul 4 = 568/9. **Nr. 39.**
140. Mauricius, K = 20 nummia, Constantinopol (Δ ?), anul 8 = 589/590. MCA 14, p. 217, nr. 67.
141. Mauricius, I = 10 nummia, Nicomedia, anii 582–602. MCA 14, p. 217, nr. 68.

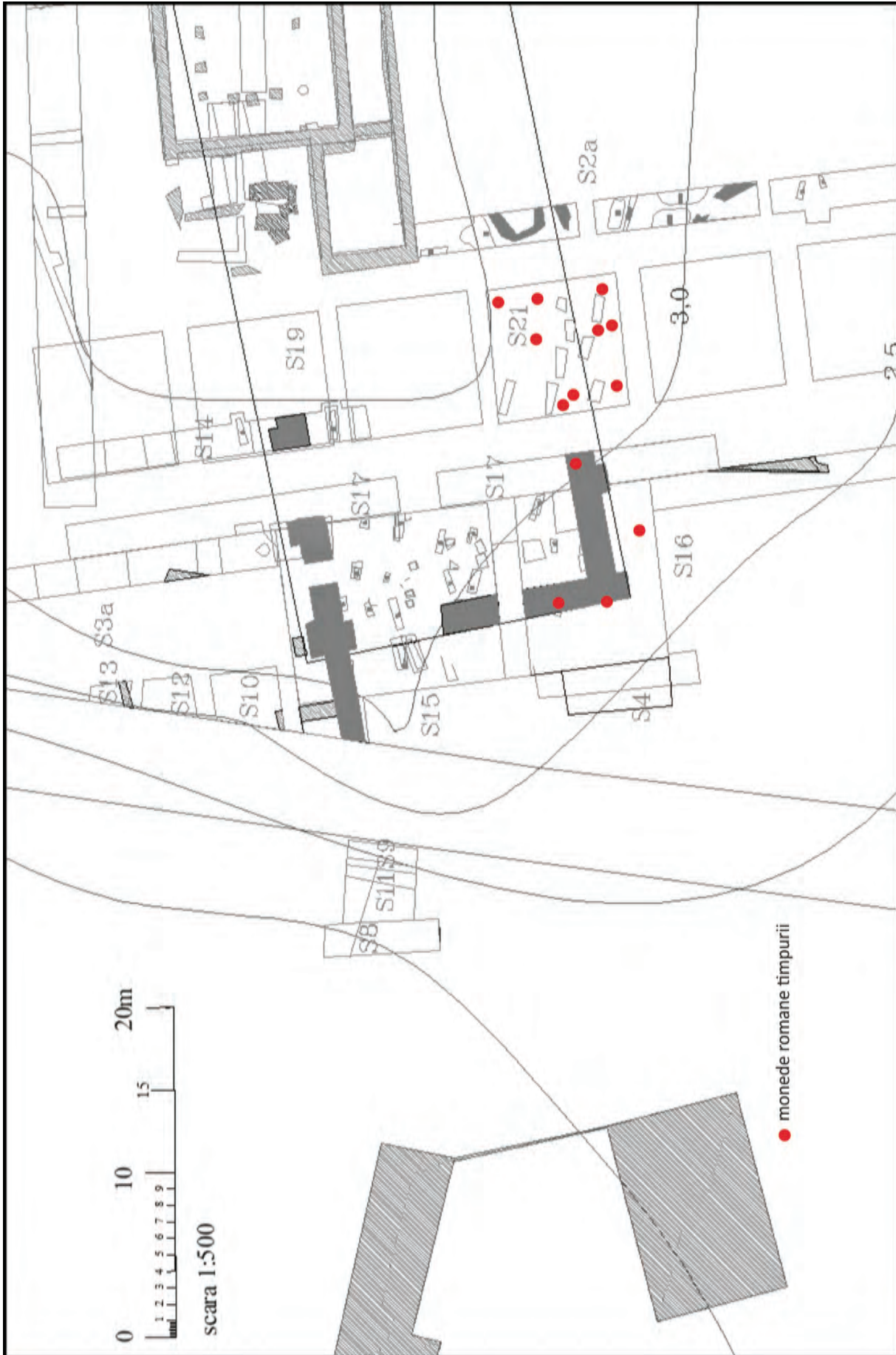
Planşa I. Histria, sectorul Sud, partea de vest. Suprafeţele cercetate în intervalul 2018–2024 (conturate).

Plate I. Histria, the „South Sector”, the west side. The areas researched in the period 2018–2024 (outlined).

Planșa II. Cartarea descoperirilor monetare in situ.

Plate II. Distribution of the coin finds in situ.

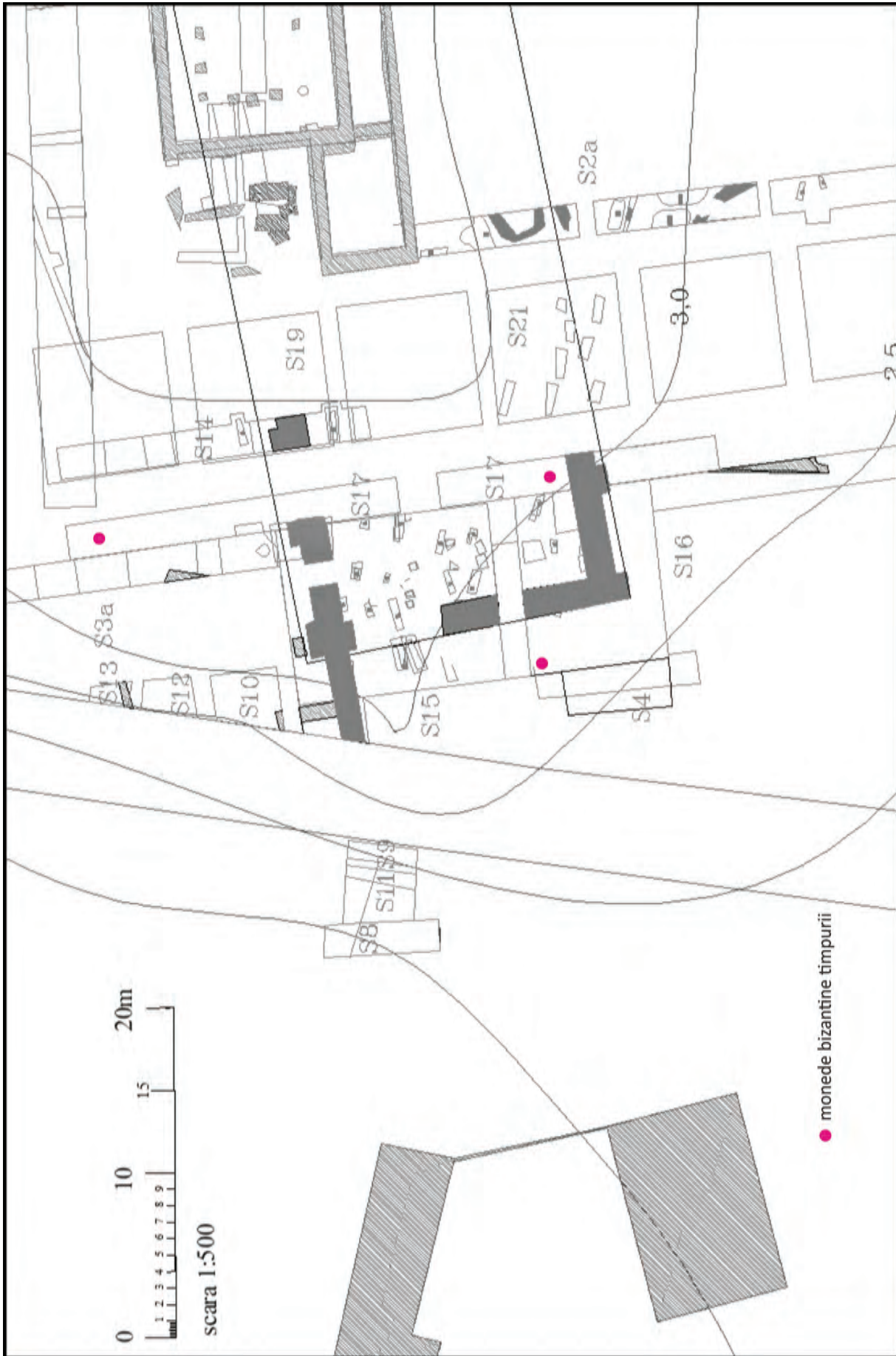

Plansa III. Cartarea descoperirilor monetare romane timpurii in situ.
Plate III. Distribution of the early Roman coin finds in situ.

Planșa IV. Cartarea descoperirilor monetare romane târzii in situ.

Plate IV. Distribution of the late Roman coin finds in situ.

Planșa V. Cartarea descoperirilor monetare bizantine timpurii in situ.

Plate V. Distribution of the early Byzantine coin finds in situ.

Planșa VI. 1–12. Monede grecești și romane descoperite la Histria, sectorul Sud.

Plate VI. Greek and Roman coins found at Histria, the „South Sector”.

Planșa VII. 13–27. Monede romane descoperite la Histria, sectorul Sud.

Plate VII. Roman coins found at Histria, the „South Sector”.

Planșa VIII. 28–39. Monede romane și protobizantine descoperite la Histria, sectorul Sud.

Plate VIII. Roman and early Byzantine coins found at Histria, the „South Sector”.

Planșa IX. Monede histriene cu legenda XAIPE (mărite 2:1): **a.** Histria, sectorul Sud (catalog nr. 1); **b.** după https://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/istros/Moushmov_148.jpg; **c.** după SNG XI Stancomb, pl. IX, nr. 190.

Plate IX. Istros coins with the legend XAIPE (enlarged 2:1): **a.** Histria, the „South Sector” (catalog no. 1); **b.** after https://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/istros/Moushmov_148.jpg; **c.** after SNG XI Stancomb, pl. IX, nr. 190.

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- AA – Archäologischer Anzeiger. Deutsches Archäologisches Institut, Darmstadt, München, Tübingen–Berlin
(A)ARMSI – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
ACD – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debrecenensis, Debrecen
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
ActaHistArt – Acta historiae artium Academiae scientiarum Hungaricae, Akadémiai Kiadó, Budapesta
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
AÉ – L'Année épigraphique, Paris.
AIIA Iași – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
AIIC – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj
AJBA – American Journal of Biological Anthropology
AJPA – American Journal of Physical Anthropology
AK – Archaeologiai Közlemények, Pest
AnSt – Anatolian Studies, British Institute of Ankara
AnUCDC – Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”
AnUVT – Annales d'Université « Valahia » Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
AO – Arhivele Olteniei, Craiova
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș. Pitești
ArhMed – Arheologia Medievală
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
AȘUI – Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Az Érem – Az Érem kiadványai, Budapest
Banatica – Banatica. Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
BerRGK – Bericht der Romisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BibIstroPontica-P – Biblioteca Istro-Pontica. Seria Patrimoniu, Tulcea
BJ – Bonner Jahrbücher – Bonner Jahrbücher des Rheinischen Landesmuseums in Bonn, Bonn
BMC – *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra: I, *Augustus to Vitellius*, 1923; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; III, *Nerva to Hadrian*, 1936; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly); VI, *Severus Alexander to Balbinus and Pupienus*, 1962 (R.A.G. Carson).
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
Buridava – Buridava. Studii și materiale, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu”, Râmnicu Vâlcea
CA – Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
Caiete ARA – Caiete ARA. Asociația Arhitectură, restaurare, arheologie, București
Carpica – Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România
CEpR – Cronica Epigrafică a României
Cerclst – Cercetări Istorice, Iași
CICSA – Centrul de Istorie Comparată a Societăților Antice, Facultatea de Istorie, Universitatea din București
CIL – *Corpus Inscriptionum Latinarum*, I–XVII, Berlin
CN – Cercetări Numismatice. Muzeul Național de Istorie a României, București
CNM, V.1 – *Corpus Nummorum Moldaviae*, vol. V.1, Chișinău
CRAI – Académie des inscriptions et belles-lettres. Comptes rendus des séances de l'année ...
Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

- Dacia – Dacia / Dacia Nouvelle Série. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius – Danubius. Revista Muzeului de Istorie Galați
- DHA – Dialogues d'histoire ancienne, Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité
- Documenta Praehistorica – Documenta Praehistorica, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Archaeology, Ljubljana
- EphemDac – Ephemeris Dacoromana, Roma
- EphemNap – Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
- ERSIR – *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, I – V, V. Spinei, D. N. Rusu (coord.), Suceava, 2021
- FolArch – Folia Archaeologica. A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Annales Musei Nationalis Hungarici, Budapest
- Fontes I – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, I, București, 1964
- Fontes II – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, II, București, 1970
- FSI – Forensic Science International
- Glasnik – Glasnik. Srpsko Arheološko Društvo (Journal of the Serbian Archaeological Society), Belgrad
- Hierasus – Hierasus. Muzeul Județean Buzău
- HOMO – HOMO. Journal of Comparative Human Biology, Stuttgart
- Ialomița – Ialomița. Studii de cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, Slobozia
- IDRE – C. C. Petolescu, *Inscriptiones Daciae Romanae. Inscriptiones externae – Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie*, I-II, București, 1996-2000
- IGB – G. Mihailov, *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*, vol. I-V, Sofia, 1956-1970
- IGLR – E. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România*, București, 1976
- IGRR – *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas pertinentes*, publiées par R. Cagnat, J. Toutain, G. Lafaye, Paris, 1906-1927
- IJP – International Journal of Paleopathology
- ISM – *Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae. Series altera: Inscriptiones Scythiae Minoris Graecae et Latinae – Inscriptiile din Sythia Minor*: I. *Inscriptiones Histriae et vicinia – Histria și împrejurimile* (Dionisie M. Pippidi), București, 1983; II. *Tomis et territorium – Tomis și teritoriul său* (Iorgu Stoian), București, 1987; III. *Callatis et territorium – Callatis et son territoire* (Alexandru Avram), București – Paris, 1999; IV. *Tropaeum – Durostorum – Axiopolis* (Emilian Popescu), București – Paris, 2015 ; V. *Capidava – Troesmis – Noviodunum* (Emilia Doruțiu-Boilă), București, 1980; VI.2. *Supplementa 2. Tomis et territorium – Tomis et son territoire* (Alexandru Avram, Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu), București – Paris, 2018
- Istros – Istros. Muzeul Brăilei „Ferdinand I”, Brăila
- IzvestijaVarna – Izvestija na Narodnija Muzej (Izvestija na Varnenskoto Arheologičesko Družestvo), Varna
- JAHA – Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
- JAS – Journal of Archaeological Science, Amsterdam
- JAT – Journal of Ancient Topography
- JFS – Journal of Forensic Studies
- JITE – Journal of Institutional and Theoretical Economics
- JHE – Journal of Human Evolution
- LRBC – *Late Roman Bronze Coinage A.D. 394-498*, Londra, 1965: I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324–346* (P. V. Hill, J. P. C. Kent); II, *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346–498* (R. A. G. Carson, J. P. C. Kent).
- MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia, Roma
- MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
- Marmatia – Marmatia. Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
- MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
- MCSEE – Monedă și comerț în Sud-Estul Europei, Sibiu
- MEFRM – Mélanges de l'École française de Rome. Moyen Âge, Rome
- MER – *Catalogue des monnaies de l'Empire romain*. II. J.-B. Giard, *De Tibère à Néron*, Paris, 1988 ; III. J.-B. Giard, *Du soulèvement de 68 après J.-C. à Nerva*, Paris-Strasbourg, 1998
- MFMÉ-SA – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Studia Archaeologica, Szeged
- MIR – *Moneta Imperii Romani*. 14. B. Woytek, *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98–117)*, I–II, Wien, 2010; 18. W. Szaivert, *Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161–192)*, Wien, 1986.
- Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
- MuzNaț – Muzeul Național, Muzeul Național de Istorie a României, București
- Numizmatičar – Numizmatičar. Casopis za anticki i stari jugoslovenski novac, Belgrad

- Numizmatikai Közlöny – Numizmatikai Közlöny. A Magyar Numizmatikai Társulat, Akadémiai Klado, Budapest
- NZ – Numismatische Zeitschrift, Viena
- Oltenia – Oltenia. Studii și Comunicări, Craiova
- Paléorient – Paléorient: revue interdisciplinaire de préhistoire et de protohistoire du sud-ouest et de l'Asie centrale, Paris
- PBF – Prähistorische Bronze Funde, München – Stuttgart
- Peuce – Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea
- PME – H. Devijver, *Prosopographia militiarum equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Leuven, I (A–I, 1976), II (I–V, 1977), III (1980; indici)
- Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
- Przegląd Archaeologiczny – Przegląd Archaeologiczny, Institut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Wrocław
- PZ – Prähistorische Zeitschrift, Institut für Prähistorische Archäologie, Berlin
- RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
- RAN – Repertoriul Arheologic Național / National Archaeological Repository
- RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, București
- RESEE – Revue des Études Sud-Est Européennes. Academia Română. Institutul de Studii Sud-Est Europeene, București
- RevArh – Revista Arheologică, Chișinău
- RGZM – Barbara Pferdehirt, *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Mainz, I-II, 2004
- RI – Revista Istorică. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- RIC – *The Roman Imperial Coinage*, Londra: I², *From 31 BC to AD 69*, 1984 (C. H. V. Sutherland); II, *Vespasian to Hadrian*, 1926 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); II.1, *From AD 69–96. Vespasian to Domitian*, 2007 (I. A. Carradice, T.V. Buttrey); II.3, *From AD 117–138. Hadrian*, 2019 (R.A. Abdy, P.F. Mittag); III, *Antoninus Pius to Commodus*, 1930; IV.1, *Pertinax to Geta*, 1968 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); IV.2, *Macrinus to Pupienus*, 1938; IV.3, *Gordian III – Uranian Antoninus*, 1949 (H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland); V.1, 1927 (reimprimat 1968; P. H. Webb); VII, *Constantine and Licinius A.D. 313–337*, 1966 (P.M. Bruun); VIII, *The Family of Constantine I A.D. 337–364*, 1981; X, *The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395–491*, 1994 (J.P.C. Kent)
- RMD – Margaret M. Roxan, *Roman Military Diplomas*, London: I. *Roman Military Diplomas 1954–1977*, 1978; II. *Roman Military Diplomas 1978–1984*, 1985; III. *Roman Military Diplomas 1985–1993*, 1994; Margaret M. Roxan, P. Holder, *Roman Military Diplomas IV*, 2003; P. Holder, *Roman Military Diplomas V*, 2006
- RMM-MIA – Revista Muzeelor și Monumentelor – Monumente Istorice și de Artă, București
- Romanoslavica – Romanoslavica. Asociația Slaviștilor din România, București
- RPC – *Roman Provincial Coinage*, Oxford (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/map?volume_id=)
- RPC, VII.2 – *Roman Provincial Coinage. VII.2. From Gordian I to Gordian III (AD 238–244): all provinces except Asia*, Londra/Paris, 2022 (J. Mairat, M. Spoerri Butcher, cu contribuția M. Amandry, R. Bland, K. Butcher, J. Nurpetlian, U. Peter).
- RRH – Revue Roumaine d'Histoire, Bucarest
- SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
- SCIA.AP – Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică
- SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
- SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
- SHA – *Scriptores Historiae Augustae*, Teubner, Leipzig, 1965
- Simpozion Chișinău 2003 – *Simpozion de numismatică dedicat Centenarului Societății Numismatice Române (1903–2003)*, Chișinău, 26–28 noiembrie 2003, București, 2005.
- SMIM – Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- SMMIM – Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
- SNGCop 2 – *Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish Royal National Museum*, Copenhaga, 1942–1969 (serie reeditată); II, *Thrace and Macedonia*, West Milford, 1982.
- SP – Studii de Preistorie, București
- StCl – Studii Clasice, București
- StratumPlus – Stratum Plus, Școala Superioară de Antropologie, Chișinău, St Petersburg, București
- Suceava – Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei, Suceava
- SympThrac – Symposia Thracologica, București
- Syria – Syria. Archéologie, art et histoire. Institut Français du Proche-Orient
- TdE – Trabajos de Egiptología. Papers on Ancient Egypt, Universidad de La Laguna, Tenerife, Spania

Th-D – Thraco-Dacica, București

Tyragetia – Tyragetia. Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău

VAH – Varia Archaeologica Hungarica V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest

Valachica – Valachica. Studii și cercetări de istorie și istoria culturii, Complexul Muzeal Național „Curtea Domnească”, Târgoviște

ZPE – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn

ZRVI – Zbornik radova Vizantološkog instituta. The Institute for Byzantine Studies. Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrad